

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядається проблема формування логічної культури майбутніх учителів іноземної мови; проведено аналіз наукової літератури вітчизняних та зарубіжних дослідників щодо технологій, умов, форм і методів формування логічної культури; обґрунтовуються педагогічні умови для успішного досягнення поставленої мети, а саме для формування логічної культури майбутніх учителів іноземної мови.

Ключові слова: логічна культура, педагогічні умови.

В статье рассматривается проблема формирования логической культуры будущих учителей иностранного языка; проведен анализ научной литературы отечественных и зарубежных исследователей относительно условий, технологий, форм и методов формирования логической культуры, обоснуются педагогические условия для успешного формирования логической культуры учителей иностранного языка.

Ключевые слова: логическая культура, педагогические условия.

The article is devoted to the problem of forming of logical culture of future foreign languages teachers, the article is an analysis of the development of logical culture, technologies, forms and methods in the modern scientific literature, the author of the article describes pedagogical conditions of formation of logical culture in the future teachers of the foreign language.

Key words: logical culture, pedagogical conditions.

Актуальність проблеми. Сьогодні, коли відбуваються значні зміни в системі освіти України, вища школа повинна готувати фахівця, який зможе реалізувати себе в сучасному суспільстві та швидко адаптуватися до отримання необхідних знань, умінь та навичок. Тому особливу увагу слід приділяти логічній культурі, адже ніяка діяльність людини не можлива без вміння мислити логічно. Професійна підготовка сучасного фахівця потребує постійного розвитку та вдосконалення, у зв'язку з цим посилюється роль учителя. Учитель сьогодні – це не тільки професіонал-предметник, який володіє актуальними прийомами передачі знань, а й людина високо культурна, яка відрізняється вмінням мислити і яка може навчити цьому інших. Для цього необхідно навчити певним навичкам логічного мислення, сформувати логічну культуру в майбутніх учителів. Аналіз наукових робіт за останні роки показав, що існує велика кількість досліджень проблеми формування логічної культури, але залишається відкритим питання формування логічної культури вчителів іноземної мови.

Формулювання цілей статті. Протягом останніх років проблемі формування логічної культури було присвячено багато публікацій. У педагогічній науці досліджувалися різні аспекти цього феномену. Так, О. Тихомирова та О. Халабузар вивчають проблеми формування логічної культури у студентів та спеціалістів. Російські педагоги та психологи (О. Барінова, С. Баширова, О. Яковлева та ін.) досліджують проблеми формування логічної культури у студентів з метою поліпшення професійної підготовки та обґрунтовують педагогічні умови, які сприяють ефективності формування даного процесу. Проблема визначення педагогічних умов знайшла своє осмислення у наукових працях А. Алексюка, І.Беха, О. Бражнич, О. Пехоти, П. Підкасистого та ін.

Метою нашого дослідження є визначення необхідних для формування логічної культури майбутніх учителів іноземної мови педагогічних умов та їх обґрунтування.

Виклад основного матеріалу. Як справедливо зазначив Ю. Бабанський, ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він проходить [1]. Спираючись на погляди Ю.Бабанського [1], О. Бражнич [2], Л. Карпенко [3], О. Пехоти [4] та ін., педагогічні умови ми розглядаємо як сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети.. Це ті умови, які впливатимуть на якість фахової підготовки та від яких залежить успішність та

результативність процесу формування логічної культури майбутніх учителів іноземної мови. Таке розуміння проблеми спонукає нас до наукового обґрунтування педагогічних умов, які забезпечували б ефективне формування логічної культури майбутніх учителів іноземної мови.

Зазначимо, що у попередніх дослідженнях ми встановили, що структуру логічної культури складають мотиваційно-ціннісний (пізнавальний інтерес, потреба у нових знаннях, вміння визначати мету своєї діяльності), когнітивно-пізнавальний (знання законів логіки та навички мислення: вміння давати визначення відомого поняття, аналіз, класифікація, порівняння тощо), операційно-діяльнісний (логічні вміння: вміння виділяти головне, вміння ставити питання), мовно-мовленнєвий (логічне мовлення) та рефлексивний компоненти (аналіз власних дій та результатів своєї діяльності).

Ми вважаємо, що ефективне формування всіх компонентів логічної культури майбутніх вчителів іноземної мови можливе за умови виконання певних педагогічних умов.

Отже, перша педагогічна умова – це *створення професійно-мотиваційного середовища за допомогою спеціального комплексу тренувальних вправ, спрямованих на формування навчальної компетентності*.

Проблему впливу середовища на особистість досліджували у своїх працях І. Бех, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв, О. Савченко та ін.

Мотиваційне середовище, як зазначає В. Чудакова, це сукупність умов, які визначають направленість і величину зусиль, що докладають члени педагогічного колективу для досягнення цілей загальноосвітнього навчального закладу [5]. Метою професійно-мотиваційного середовища є створити необхідні мотиваційні умови повсякденної професійної діяльності, які будуть спонукати майбутніх учителів іноземної мови до самовдосконалення і тим самим формувати готовність до педагогічної діяльності [там само].

Ми виходимо з того, що формування логічної культури як складової навчальної компетентності у майбутніх учителів іноземної мови неможливе без усвідомлення студентами значущості цього феномену для їх подальшої професійної діяльності. Навчальна компетентність, на нашу думку, у такому випадку відіграє провідну роль у підвищенні професійної мотивації студентів, майбутніх учителів іноземної мови. Адже студент, який вміє вчитися, має певний інструментарій для досягнення навчальної мети, стає самостійним, незалежним, впевненим. У зв'язку з цим, ми вважаємо за потрібне розвивати інтерес студентів до навчання та до їх майбутньої професії.

Спираючись на наукові дослідження Л. Максимчук, А. Маркової, І. Мельничук, вважаємо важливим моментом у процесі формування мотиваційно-ціннісного компонента логічної культури формування позитивних професійних ціннісних орієнтацій, завдяки яким у свідомості студентів створюється модель майбутньої фахової діяльності, яка сприятиме професійному саморозвитку та формуванню ієрархії мотивів професійної діяльності. На нашу думку, необхідно спрямувати всі зусилля на формування мотиваційно-ціннісного компонента логічної культури. Наші міркування базуються на результатах наукових експериментів [6] та на дослідженнях проблеми формування мислення особистості (І. Кон, С. Піняєва, О. Степанова, Л. Столяренко, Ю. Калюткін та інш.), які доводять, що саме на перших курсах у студентів формується логічний апарат, розвиваються механізми пам'яті та мислення тощо. Цей період, як зазначають психологи, педагоги та методисти, є сприятливим для формування ціннісних орієнтацій, професійних умінь. Ми вважаємо, що формування навчальної компетентності є одним із важливих чинників професійної підготовки майбутніх учителів, завдяки якій відбудеться підвищення професійної мотивації студентів, їх пізнавального інтересу та потреби у навчанні.

Для реалізації першої педагогічної умови ми пропонуємо розроблений автором комплекс тренувальних вправ, який направлений саме на формування необхідних для навчання навичок мислення та логічних умінь. Метою комплексу тренувальних вправ є формування та підвищення рівня сформованості не тільки мотиваційно-ціннісного компонента, а й когнітивно-пізнавального та операційно-діяльнісного компонентів логічної культури майбутніх учителів іноземної мови. Ми розраховуємо на те, що формування навчальної компетентності позитивно впливатиме на розвиток усіх компонентів логічної культури, сприятиме підвищенню пізнавального інтересу, професійної зацікавленості,

потреби до логічного осмислення набутих знань, а запропоновані стратегії допоможуть студентам усвідомити логіку та послідовність дій під час фахової підготовки.

Друга педагогічна умова – *створення освітнього комунікативного середовища на засадах особистісно-орієнтованого та комунікативного підходів*. Цей термін ми запозичили у О. Вовченко, яка розглядає освітнє комунікативне середовище як складне системне утворення, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах між усіма учасниками освітнього процесу та передбачає, що професійна підготовка майбутнього вчителя буде відбуватися безпосередньо у реальній або змодельованій комунікативній діяльності [7, 84].

Доцільність вибору даної педагогічної умови підтвердив аналіз наукових робіт І. Зимньої, Ю. Пасова, М. Пентилюк, О. Плотнікової, Т. Самохіної та ін., в яких зазначено, що у процесі фахової підготовки майбутніх учителів, зокрема й учителів іноземної мови, значна роль відводиться їх професійно-комунікативному розвитку, який забезпечується заохоченням студентів до спілкування та обговорення важливих для них проблем, підвищенням зацікавленості до майбутньої професії, активізацією мовленнєвої діяльності. Тому перед викладачем постає завдання навчити студента правильно оформляти своє висловлювання з точки зору підбору лексичних засобів, граматичної структури і водночас розвивати у нього логічне мислення, вміння послідовно і переконливо доводити свою думку.

Отже, метою освітнього комунікативного середовища у процесі фахової підготовки майбутніх учителів іноземної мови є створення певних умов, які сприятимуть розвитку комунікативних здібностей студентів та формуванню всіх компонентів логічної культури. Саме особистісно-орієнтований підхід до кожного студента як до унікальної особистості, урахування його потреб, інтересів мотивує студентів до отримання та осмислення нових знань. Проблемний виклад матеріалу, постійне заохочення до аналізу, порівняння, висловлювання власних думок також допомагають формуванню логічної культури студентів, майбутніх учителів. Особистісно-орієнтований підхід та принцип діалогічності, на якому саме базується організація освітнього комунікативного середовища створюють необхідні умови для того, щоб спонукати студентів до роздумів, самостійного знаходження інформації, самостійних висновків і узагальнень. Аналізуючи досвід колег, зазначимо, що реалізація даної педагогічної умови передбачає також використання активних та інтерактивних методів навчання. Такі методи стимулюють пізнавальну активність і самостійність студентів, залучають студентів до активної логічної мисленнєво-мовленнєвої діяльності.

Підсумовуючи, зазначимо, що створення освітнього комунікативного середовища на засадах особистісно-орієнтованого та комунікативного підходах сприятиме розвитку логічного мовлення студентів, логічному осмисленню навчального матеріалу та вдосконаленню їх логічних умінь.

Третя педагогічна умова – *випереджуюча професіоналізація навчального процесу*. Про важливість та необхідність педагогічно-професійного спрямування навчання йдеться в наукових роботах О. Бігич, Н. Марченко, М. Реутова, Т. Савицької, К. Соломатова та ін. Необхідність вибору даної педагогічної умови зумовлена також вимогами, закладеними у Програмі Curriculum 2004 [8].

Методисти вже давно закликають враховувати професійно-педагогічну спрямованість якомога раніше та наголошують на тому, що студенти повинні імітувати дії викладача під час введення та пояснення матеріалу. Для формування логічної культури реалізація цієї умови є дуже важливою, адже завдяки цьому у студентів підвищуються не лише професійні мотиви, а й розвивається вміння об'єктивно оцінювати власну та чужу діяльність (як учнів, так й своїх колег), здатність адекватно оцінювати ступінь власної готовності до розв'язання логічних задач, прагнення до аналізу, осмислення своєї роботи, підвищується рівень культури мовлення тощо.

Реалізація третьої педагогічної умови передбачає, що студенти набули певних умінь та навичок у навчанні, володіють достатнім рівнем теоретичних знань, які вже необхідно апробувати на практиці за допомогою методу мікророзкладання. На наш погляд, такий різновид рольової гри є доцільним для формування логічної культури, є заключним його етапом. Під час мікророзкладання відбувається активізація всіх мисленнєвих процесів, що дає

студентам можливість перевірити рівень сформованості кожного компонента логічної культури.

Мікрвикладання передбачає самостійну підготовку студентів та потребує від них застосування логічних умінь (класифікація, порівняння, узагальнення, систематизація та ін.), навичок високого мислення: аналізу, синтезу та оцінювання, забезпечує максимальне використання набутих навичок та умінь, сприяє активізації мисленнєвої діяльності студентів, спонукає їх до пізнавальної активності та стимулювати їх мислення.

Метод мікрвикладання, на нашу думку, є важливою складовою фахової підготовки майбутніх учителів іноземної мови, адже студент отримує чудову можливість поставити себе на місце вчителя, визначити мету своєї діяльності та прийняти власні рішення щодо реалізації поставленої мети. Таким чином у студента розвивається логічне мислення, формуються навички вирішення проблем і прийняття зважених рішень, що сприяє активізації мислення, стимулюванню пізнавального інтересу студентів. Цей метод є своєрідним тренуванням перед педагогічною практикою у школі та початком професійного життя.

Висновки. Як підсумок, зазначимо, що створення відповідних педагогічних умов забезпечують, на нашу думку, максимальний розвиток особистості та успіх у формуванні логічної культури майбутніх учителів іноземної мови. Перспектива подальшого дослідження полягає у пошуку інноваційних форм та методів впровадження моделі формування логічної культури майбутніх учителів іноземної мови в епоху глобалізації та стандартизації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения (Общедидактический аспект). – М.: Педагогика, 1977. – 256 с.
2. Бражнич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи: дис. канд. пед. наук / О. Г. Бражнич. – Кривий Ріг, 2001. – 238 с.
3. Краткий психологический словарь / [Сост. Л.А.Карпенко; Под общ. ред. В.А.Петровского, М.Г.Ярошевского]. – М.: Политиздат, 1985. – 431 с.
4. Пехота О.М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посібник / О.М. Пехота та інші. – К.: В-во А.С.К., 2003. – 240 с.
5. Чудакова В. Психологічний супровід здійснення інноваційних освітніх проєктів: мотиваційний компонент [WWW документ]. URL <http://festival21.org/stati-i-publikacii/psixologichnij-suprovid-zdijsnennya-innovacijnix-osvitnix-proektiv-motivacijnij-komponent/>.
6. Баширова С. Проблемы формирования логической культуры студентов [WWW документ]. URL <http://journal.sakhgu.ru/work.php?id=61>.
7. Вовченко О.М. Формування комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах, дис...канд.пед.наук: 13.00.04 / Вовченко О.М. – Київ, 2006 – 261 с.
8. Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen. – К.: Ленвіт, 2004. – 256 с.

Рецензент: д. пед. н., проф. Павленко О. О.